

Eerlijk en Groen

Verkiezingsprogramma GroenLinks

Provinciale Staten 2023

Zuid-Holland

Inhoudsopgave

1. Onze visie op Zuid-Holland	3
2. We pakken de klimaatcrisis aan	5
3. We brengen natuur en landbouw in harmonie	10
4. We maken Zuid-Holland toegankelijk en duurzaam bereikbaar	15
5. We zorgen voor voldoende woningen in een fijne leefomgeving	20
6. We gaan samenleven en samenwerken voorbij het kapitalisme	24

1. Onze visie op Zuid-Holland

GroenLinks heeft grote ambities voor de provincie Zuid-Holland. Met elkaar staan we voor grote uitdagingen en mooie kansen. We willen deze aangaan en echte verandering realiseren. We zijn realistisch idealistisch en willen groen en sociaal aan de slag.

Zuid-Holland voert binnen Nederland namelijk veel lijstjes aan. Zuid-Holland is de provincie met de meeste en meest diverse inwoners, de grootste haven, dertien mbo-scholen, negen hogescholen en de meeste universiteiten (drie), de meeste (twee) grote steden, het enige regeringscentrum, de meeste innovaties en maakindustrie en sinds kort ook het grootste nationale park: Hollandse Duinen. Dat zijn zaken om trots op te zijn. Zuid-Holland voert ook minder mooie lijstjes aan, zo is het de provincie met de meeste CO₂-uitstoot, het kleinste oppervlak aan natuur, de woonwijken die het diepst onder zeeniveau liggen, de grootste bodemdaling en de meest vervuilende industrie.

GroenLinks staat voor een rechtvaardige en houdbare samenleving. Een samenleving waar plek is en blijft voor iedereen, voor mens en dier. We zetten ons sinds de oprichting in 1990 in voor een realistisch klimaat- en natuurbeleid, zodat onze en volgende generaties een goed leven kunnen hebben op deze aarde, in deze provincie. Dat hebben we de afgelopen vier jaar als coalitiepartij laten zien. In onze visie op de toekomst is Zuid-Holland een gezonde provincie met een economie binnen de grenzen van onze planeet.

Dat vraagt ook dat we anders naar de ruimtelijke ordening in onze provincie kijken: wat past waar? We zetten daarbij de natuur centraal. Het waterpeil, de bodem (bijvoorbeeld zand of veen) en de aanwezige ecosystemen zijn leidend. De functie, wat we doen met het gebied, moet volgen. Dat betekent onder meer dat we geen natte gebieden droogpompen voor veeteelt en dat we niet op de laagste plekken onder zeeniveau allemaal woningen gaan bouwen. Sommige zaken, zoals windmolens, zijn lastig te plaatsen: die geven we voorrang. Verder gebruiken we ruimte efficiënt door meervoudig grondgebruik, denk aan zonnepanelen op daken en sportvelden die water vasthouden.

Wat zijn onze ambities? De volgende punten vormen onze visie voor Zuid-Holland en waar we naartoe willen. De punten zijn uitgewerkt in de rest van het verkiezingsprogramma.

1. In Zuid-Holland laten we de tijd van het ongeremde kapitalisme achter ons. We streven geen tomeloze economische groei meer na. Hier geldt een **duurzaam, circulair en eerlijk economisch model** waarin de mens en planeet in balans zijn en waar maatschappelijke waarde centraal staat.
2. Klimaatdoelen zien wij als onontkoombare noodzaak. Zuid-Holland is een **klimaatneutrale en klimaatrechtvaardige provincie** waar duurzame warmte- en energieprojecten zoveel mogelijk met, door en voor bewoners zijn gerealiseerd.
3. In Zuid-Holland is de **lucht schoon** en de **bodem gezond**. Vervuiling van het grond- en oppervlaktewater met schadelijke stoffen pakken we voortvarend aan.

4. De provincie past zich aan de **klimaatveranderingen** aan. We gaan hittestress, verzilting en droogte tegen.
5. In Zuid-Holland gaan **industrie, landbouw en natuur hand in hand**. De industrie en landbouw zijn circulair, natuurinclusief, energie- en klimaatneutraal. Agrarisch ondernemers hebben een **duurzaam verdienmodel** - duurzaam voor de natuur en duurzaam voor de ondernemers.
6. De **natuur en biodiversiteit** in onze provincie zijn sterk en groot. De **stikstofuitstoot** is geen bedreiging meer.
7. **Duurzame en gezonde mobiliteit** is in Zuid-Holland de norm. We hebben een hoogwaardig fiets- en openbaar vervoers (OV)-netwerk. Bij onderhoud van infrastructuur staan veiligheid, toegankelijkheid en duurzaamheid voorop in ontwerp, uitvoering, beheer en gebruik.
8. **Wonen is een recht**. In onze provincie is voor iedereen een passende, duurzame woning beschikbaar die aansluit bij de persoonlijke financiële situatie. Ook voor nieuwkomers, mensen met een kleine portemonnee en mensen met aanvullende woonbehoeften. Rotterdam The Hague Airport wordt gesloten en het gebied wordt ontwikkeld tot een prachtige groene woonwijk.
9. In Zuid-Holland **verwelkomen we vluchtelingen** voor oorlog en geweld. We verdelen statushouders eerlijk over de gemeenten in onze provincie.
10. Het cultuuraanbod in Zuid-Holland **brenkt mensen bij elkaar, daagt uit en biedt nieuwe perspectieven**. Cultuureducatie is voor iedereen bereikbaar, in steden en de kleinere gemeenten. Ons erfgoed wordt goed behouden en ontsloten voor alle bezoekers.
11. In Zuid-Holland **telt iedereen mee**, is iedereen gelijk en kan iedereen meedoen bij het opstellen van beleid. Openheid wordt de norm. Data zijn van burgers en niet van de overheid. Het bestuur handelt zo transparant en spreekt in begrijpelijke taal.

2. We pakken de klimaatcrisis aan

Hier staat GroenLinks voor

1. We zitten middenin een klimaatcrisis. Dat vraagt om een crisisaanpak met de nodige urgentie, inzet en geld. We kunnen simpelweg niet meer wachten.
2. GroenLinks stuurt op 65 procent CO2 reductie in 2030 en rechtvaardige klimaatneutraliteit in 2040.
3. Energiebesparing is noodzakelijk. We willen belemmeringen om dat te doen wegnemen. Als bedrijven onvoldoende doen, zijn we niet bang om in te grijpen.
4. De noodzakelijke energietransitie is inclusief en sociaal; iedereen doet mee.
5. Zon en wind zijn van ons allemaal, dus we zouden allemaal voordeel moeten hebben van de opgewekte energie.

2.1 Energiebesparing

De beste energie is bespaarde energie. Het belang van energiebesparing wordt door de Russische inval in Oekraïne en de torenhoge energieprijzen alleen maar nog duidelijker. De eerste verantwoordelijkheid voor energiebesparing ligt bij de grootverbruikers. Dit zijn bijvoorbeeld zware industrie of glastuinbouw. De provincie ziet erop toe dat bedrijven zich houden aan de afspraak om duurzaamheidsmaatregelen te nemen die in vijf jaar worden terugverdiend. Waar de provincie kan helpen om te besparen met behulp van vergunningen of expertise doet zij dat.

GroenLinks wil de inwoners van Zuid-Holland zoveel mogelijk helpen om energie te besparen met de hulp van instellingen die daarvoor zijn toegerust, en samen met gemeenten. De provincie neemt drempels weg, waaronder financiële belemmeringen, administratieve obstakels en keuzestress. GroenLinks wil daarbij speciale aandacht voor huurders, die afhankelijk zijn van woningeigenaren.

Onze programmapunten

1. De provincie stelt een ambitieus energiebesparingsprogramma op, waarbij we in het bijzonder aandacht besteden aan de grootverbruikers. Wij zien kansen om hier verder te gaan dan we nu hebben afgesproken aan de klimaattafels.
2. De omgevingsdiensten krijgen voldoende middelen om de energiebesparingsplicht te kunnen handhaven.
3. Glastuinbouw kost heel veel energie. Zuid-Holland is geen voorstander van de bestaande vervuilende glastuinbouw. Wij steunen hoogwaardige, duurzame glastuinbouw zonder gas en met betere arbeidsvoorwaarden.
4. De provincie zet samen met de gemeenten een actieprogramma energiebesparing op om burgers te helpen. Het actieprogramma besteedt speciale aandacht aan huurders en mensen met een kleine portemonnee (bijvoorbeeld studenten of mensen in de sociale huursector).
5. Grote datacentra verbruiken veel energie en worden geweerd.
6. Waar de provincie zelf energie kan besparen en opwekken, bijvoorbeeld op het provinciehuis of bij infrastructurele werken, doet zij dat zo snel mogelijk.

2.2 Elektriciteit

Als we de klimaatdoelen willen halen, moeten we veel meer duurzame energie produceren. Dat betekent meer wind- en zonne-energie. Ook vragen het energienet en de energieopslag aandacht. De zeven RESsen (Regionale Energiestrategieën) in Zuid-Holland zijn hierin essentieel.

Waar mogelijk steunt GroenLinks de uitbreiding van locaties voor duurzame energieopwekking. Hierbij heeft een combinatie van zon en wind onze voorkeur. Zon kunnen we goed combineren met ander grondgebruik (zoals bij zon op daken of teelt onder zonneweides). Wind is ruimte-efficiënt. We zullen meer windenergie nodig hebben voor een goede balans van ons energieaanbod. Kerncentrales bouwen duurt te lang (minstens tien jaar) en wijst GroenLinks af als oplossing op korte en middellange termijn. Biomassacentrales mogen alleen op afval en reststromen draaien. Ook mogen biomassacentrales de luchtkwaliteit in bewoond gebied niet verslechteren.

De productie en vraag naar zoveel duurzame elektriciteit, vraagt om een goed energienet en energieopslag. We spannen ons samen met de netbeheerders in om uitbreiding van het net zo snel mogelijk voor elkaar te krijgen. We zetten ons in op lokale opwekking en lokale opslag. Daarmee wordt de druk op het elektriciteitsnetwerk verlaagd.

Op de langere termijn kan waterstof een belangrijke rol spelen in het transport en de opslag van groene energie. GroenLinks wil daarbij de 'waterstofladder' gebruiken en zo inzetten op toepassingen met de grootste CO₂-uitstootreductie. Dat zijn de grootverbruikers in de energie en geldt niet voor de verwarming van gebouwen en de aandrijving van personenauto's, lichte vrachtwagens, bussen en treinen.

Onze programmapunten

- 1.** De vastgestelde Regionale Energie Strategieën (RESsen) worden gerealiseerd en de afgesproken doelen worden behaald - liefst versneld. Het is de bedoeling dat in 2030 alle RESsen bij elkaar 6,5 TWh per jaar aan duurzame energie opwekken. De provincie gaat ervoor zorgen dat in 2027 de RESsen samen minstens 5 TWh opwekken. Alle vergunningen die nodig zijn om de doelen voor 2030 te halen, moeten in 2024 zijn verleend.
- 2.** De provincie steunt onderzoek naar innovatieve manieren van het opwekken van elektriciteit, zoals getijdenenergie.
- 3.** De stimuleringsregelingen om daken versneld te gebruiken voor zonnepanelen worden uitgebreid. Bij nieuwbouw wordt groene energieopwekking verplicht meegenomen. Zie ook hoofdstuk 6 over duurzame woningen.
- 4.** We zetten zonnepanelen in met zoveel mogelijk meervoudig grondgebruik. Bijvoorbeeld op daken, parkeerplaatsen of akkerbouw onder zonneweides.
- 5.** We ontzien de natuur zoveel mogelijk bij de duurzame energieopwekking. Windturbines en zonneweides worden bij voorkeur langs infrastructurele werken en naast industrieterreinen geplaatst. Het Groene Hart kent geen uitzonderingspositie. Windturbines op trekroutes van vleermuizen en vogels worden uitgerust met technologie die het aantal slachtoffers onder deze dieren vermindert.

6. De provincie onderzoekt of bufferzones tussen agrarische gronden en natuurgebieden gebruikt kunnen worden voor duurzame energieproductie.
7. Energieopslag heeft onze prioriteit. De provincie stimuleert innovatieve en collectieve manieren van lokale opslag, zoals het gebruik van autobatterijen, buurtbatterijen of basaltstenen.
8. De provincie doet alles wat in haar macht ligt om mee te helpen met het vergroten van de capaciteit op elektriciteitsnet. De provincie gaat vergunningstrajecten zo snel mogelijk doorlopen en zet zich in om netbeheerders zoveel mogelijk duidelijkheid te geven over de benodigde investeringen.
9. De provincie, in overleg met netbeheerders, ondersteunt onderzoek naar innovatieve en creatieve manieren om het elektriciteitsnetwerk te optimaliseren. De provincie pleit bij het Rijk voor verandering van de wet zodat netten niet altijd op de piekcapaciteit ingericht hoeven te worden. Als het elektriciteitsnet niet voldoende capaciteit heeft, geeft de provincie voorrang aan maatschappelijk belangrijke ontwikkelingen en ontwikkelingen die rekening houden met het elektriciteitsnet.

2.3 Warmtetransitie

We gaan samen de warmtetransitie in. Huishoudens moeten van het gas af, we gaan warmtepompen en warmtenetten gebruiken en wonen in goed geïsoleerde huizen. Gemeenten zijn in principe aan zet, maar de provincie moet waar nodig helpen bij de uitvoering door te zorgen voor overkoepelende infrastructuur, expertise, coördinatie en financiële raad. Per stad, dorpskern of buitengebied kijken we of een warmtenetwerk haalbaar en robuust is. De provincie stuurt hierbij op voldoende beschikbare infrastructuur en verkiest slim gebruik van restwarmte boven nieuwe bronnen. We letten ook op de door klimaatverandering steeds belangrijker wordende behoefte aan koeling.

Coöperaties zijn hierin waardevolle partners. Deze en andere lokale initiatieven verdienen zo veel mogelijk steun van de provincie. De concrete invulling van de warmtetransitie is afhankelijk van de situatie en wensen van de buurt. Soms kan een warmtenet de beste oplossing zijn, soms is volledig elektrificeren beter.

De warmterotonde in Zuid-Holland is een manier om restwarmte te gebruiken in de omgeving. Toepassingen zoals de warmterotonde dienen echter grondig beoordeeld te worden op effectiviteit voor nu en in de toekomst, als door klimaatverandering minder warmte nodig is en de industrie minder restwarmte produceert. De provincie voorkomt 'lock in': duurzame warmtebronnen zoals geothermie kunnen eenvoudig worden aangesloten. Aangesloten leveranciers van restwarmte moeten blijven verduurzamen.

Onze programmapunten

1. De provincie geeft prioriteit aan de warmtetransitie en ondersteunt gemeenten waar nodig bij de uitvoering van de warmtevisies. Per stad, dorpskern of buitengebied wordt bekeken of een warmtenetwerk wenselijk, economisch haalbaar en robuust is. Daarbij biedt de provincie een helpende hand bij subsidieaanvragen bij de Europese Unie.

2. GroenLinks bepleit alternatieve warmtebronnen zoals geothermie, aquathermie en zonthermie, waarbij voldoende rekening wordt gehouden met de natuur en de leefomgeving. Denk daarbij aan de risico's voor grondwatervoorraden. Ook stimuleren we experimenten met andere vormen van lokale opwekking, zoals asfaltwarmte of warmte uit rioolwaterzuivering.
3. De provincie stuurt op voldoende beschikbare infrastructuur en verkiest slim gebruik van restwarmte boven nieuwe bronnen omdat dat meestal goedkoper is en verspilling voorkomt. We voorkomen 'lock in'.

2.4 Draagvlak en participatie

Voor een eerlijke energietransitie is het nodig dat er maatschappelijk draagvlak is en dat inwoners betrokken zijn en meeprofiteren. Bewustwording stimuleren van noodzaak en mogelijkheden van de energietransitie is een vereiste en een opgave voor de provincie.

Een goede vorm van participatie is wat GroenLinks betreft de energiecoöperatie, opgericht door lokale bewoners. In Zuid-Holland zijn zo'n honderd van dit soort coöperaties actief. In een energiecoöperatie gaan lokale bewoners samen aan de slag met duurzame, lokale energie. De lokale initiatieven zorgen door de directe betrokkenheid voor veel draagvlak, ook omdat de inkomsten terugvloeien naar de omgeving. GroenLinks wil deze initiatieven stimuleren door professionele begeleiding op technisch, juridisch en organisatorisch gebied.

Ook los van energiecoöperaties is participatie van inwoners belangrijk. De omgeving moet zowel financieel als inhoudelijk bij het proces betrokken zijn. Procesparticipatie betekent dat bewoners vanaf een vroeg stadium actief betrokken moeten worden. Ze worden niet alleen geïnformeerd, maar kunnen meedenken en meebeslissen. De provincie kan vanuit haar overkoepelende positie expertise en 'best practices' delen.

Tot slot is het belangrijk dat mensen financieel mee kunnen doen. Landelijk is een ambitie vastgesteld van minimaal 50 procent lokaal eigendom van projecten voor grootschalige opwekking van energie en benutting van restwarmte. Die norm moet Zuid-Holland absoluut halen, met een streven naar een nog hogere participatiegraad. Bij lokaal eigendom kiest GroenLinks waar mogelijk voor energiecoöperaties. Als daar geen mogelijkheid voor is, kan een deel van de financiële opbrengsten lokaal ingezet worden in de omgeving, bijvoorbeeld voor natuurontwikkeling of een buurthuis. Bij warmtetransitieprojecten is deze landelijke ambitie nog niet vastgesteld, maar GroenLinks steunt ook zoveel mogelijk lokaal eigendom bij warmtenetten.

Onze programmapunten

1. Het projectbureau en expertisecentrum 'Energie Samen Zuid Holland' verdubbelt, met steun van de provincie, op korte termijn haar capaciteit. Hier kunnen energiecoöperaties en lokale warmte-initiatieven advies en professionele begeleiding krijgen en ervaringen delen.

- 2.** We stimuleren participatie in energieprojecten met speciale aandacht voor inclusiviteit: iedereen is nodig voor de energietransitie. Scholing en informatievoorziening is daarbij essentieel. De provincie spant zich ervoor in dat in lesprogramma's op scholen aandacht gegeven wordt aan de energietransitie en organiseert met de gemeenten een campagne voor klimaatbewustwording.
- 3.** De provincie ondersteunt lokale initiatieven met deelname aan gezamenlijke projecten en programma's en het doen van (Europese) subsidieaanvragen.
- 4.** We realiseren de streefnorm van minstens 50 procent lokaal eigendom bij de ontwikkeling van projecten voor grootschalige opwekking van energie en benutting van restwarmte.
- 5.** Het Europese 'Just Transition Fund', waar onder meer in Rotterdam Rijnmond gebruik van gemaakt wordt om de lokale transitie te versnellen en eerlijker te maken, wordt waar mogelijk verder benut.

3. We brengen natuur en landbouw in harmonie

Hier staat GroenLinks voor

1. De biodiversiteit verkeert in crisis. Wij willen dat de biodiversiteit weer toeneemt.
2. Natuur wordt uitgebreid, versterkt en echt beschermd. Stikstofuitstoot wordt serieus aangepakt - bij de bronnen.
3. GroenLinks Zuid-Holland wil een volledige transitie naar gifvrije, natuurinclusieve en duurzame vormen van land- en tuinbouw.
4. Een gezonde en levende bodem is het uitgangspunt. Bodemdaling gaan we tegen.
5. We zetten alles op alles om de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027 te behalen.

3.1 Natuur & biodiversiteit

Zuid-Holland is een dichtbevolkte provincie met ook nog eens veel vervuilende industrie. Hierdoor staan de natuur en biodiversiteit onder druk. De afgelopen jaren heeft GroenLinks gezorgd voor duizenden hectares extra natuur en hebben iconische soorten als de bever en de otter hun plek in Zuid-Holland weer weten te vinden. Maar we zijn er nog niet en we willen blijven doorpakken.

We willen dat de natuur tegen een stootje kan. Om dat te bereiken is het belangrijk om het Natuurnetwerk Nederland (NNN) te versterken. Natuurgebieden zijn daarin met elkaar verbonden.

Daarnaast moet de natuur die we hebben van goede kwaliteit zijn. We moeten Natura2000-gebieden in stand houden en versterken. Dat vraagt om een gezonde bodem en schoon water. Zie hierover meer in de paragraaf 'Bodem en Water'.

Met het Nationaal Plan Landelijk Gebied (NPLG) wil het Rijk het landelijk gebied toekomstbestendig ontwikkelen. De provincies zijn verantwoordelijk voor de uitvoering. Dit zal tot 2030 een groot deel van de provinciale agenda bepalen. Met het NPLG wil GroenLinks inzetten op een integrale - en niet versnipperde - versterking van de natuur. Dat vraagt dat we de kwaliteit van onze natuur verbeteren, ons watersysteem robuuster en gezonder maken en zorgen voor een klimaatneutraal landelijk gebied. GroenLinks wil de stikstofcrisis aanpakken bij de bron en de uitstoot verminderen. Bronnen zijn de landbouw, industrie en mobiliteit. We moeten ook de stikstof die al in de natuur aanwezig is, verwijderen door duurzaam natuurherstel. In de volgende paragraaf gaan we in op landbouw.

De provincie krijgt nieuwe bewoners zoals de otter en de bever. Maar niet met alle dieren gaat het goed, bijvoorbeeld de weidevogels. Zo neemt het aantal broedparen van de grutto nog steeds af. De provincie moet aansluiten op het landelijke Aanvalsplan Grutto. Verder zijn invasieve exoten, zoals de rivierkreeft, een groot probleem. GroenLinks wil dat de provincie hier samen met onderzoekers beleid voor maakt.

De provincie doet dit alles niet alleen. Zo werken innovatieve bedrijven, kennisinstellingen, overheden en maatschappelijke organisaties samen in Groene Cirkels. Doel van deze Groene

Cirkels is natuur en economie beter in balans te brengen en bij te dragen aan een betere leefomgeving, een circulaire economie en een gezonde toekomst. GroenLinks vindt de Groene Cirkels goed werken en wil hier verder op inzetten.

Als mens willen we ook van de natuur genieten. Dat kan en is goed: voor onszelf maar ook om het belang van de natuur te ervaren. Het is belangrijk dat we daarbij de natuur niet verstoren, zeker niet in het broedseizoen. De provincie ziet hierop toe.

Onze programmapunten

- 1.** Het NNN wordt uitgebreid tot minimaal het gebied van de voormalige ecologische hoofdstructuur. De provincie koopt uiterlijk in 2025 alle gronden aan die nodig zijn voor het uitgebreide Natuurnetwerk.
- 2.** We versterken de natuur door bebouwd gebied natuurinclusief te maken. De provincie ondersteunt dorpen en steden bij deze transformatie.
- 3.** Er zijn verschillende landschapstafels. Deze tafels komen met goede ideeën. De provincie omarmt deze vorm van participatie en zet zo ideeën om in beleid.
- 4.** In het NPLG kiest de provincie voor een integrale - en niet versnipperde - inzet op versterking van de natuur, verbetering van de waterkwaliteit en het tegengaan van klimaatverandering.
- 5.** Iedereen moet evenredig bijdragen aan de stikstofreductie.
- 6.** Natuur- en milieueducatie wordt beschikbaar voor iedereen: kinderen en volwassenen. De provincie subsidieert projecten die zich hiervoor inzetten.
- 7.** De provincie biedt meer ruimte aan pluk- en voedselbossen. De provincie helpt voedselbossen met professionalisering, kennisdeling en biedt ruimte voor pilots.
- 8.** We zorgen dat iedereen van de natuur kan genieten op een manier die zo min mogelijk impact heeft.
- 9.** De provincie zet erop in dat natuurontheffingen worden aangevraagd. Dat is nu nog te vaak niet het geval, ook al is het wettelijk verplicht. Ook zorgt de provincie ervoor dat de effecten van natuurontheffingen goed worden gemonitord en dat deze gegevens openbaar zijn.
- 10.** We intensiveren het provinciale bos- en bomenbeleid dat de afgelopen periode is gestart.
- 11.** Er komt structureel geld om het Actieplan Weidevogels te kunnen uitvoeren en te kunnen integreren met het Aanvalsplan Grutto.
- 12.** De provincie ondersteunt bestaande Groene Cirkels en de oprichting van nieuwe Groene Cirkels.
- 13.** We versterken de biodiversiteit in de provincie, bijvoorbeeld met bijenlandschappen. Samen met de waterschappen werken we aan ecologische verbindingen, bijvoorbeeld met vistrappen. Ook geven we ruim baan aan otters en bevers.
- 14.** De omgevingsdiensten beschikken over voldoende budget en capaciteit om goed te kunnen toezien en handhaven ten aanzien van vergunningen.

3.2 Landbouw

De provincie Zuid-Holland bestaat voor de helft uit landbouwgrond. De huidige manier van landbouw is niet toekomstbestendig. GroenLinks wil de agrarisch ondernemers helpen naar een duurzaam verdienmodel - duurzaam voor de natuur en duurzaam voor de ondernemers.

Duurzame landbouw is volgens GroenLinks extensief, zoveel mogelijk plantaardig, gifvrij, natuurinclusief, biologisch en/of circulair. Deze transitie moet in 2040 afgerond zijn.

Wat GroenLinks betreft zitten alle maatregelen die nodig zijn om de stikstofcrisis op te lossen en te voldoen aan de Kaderrichtlijn Water in de gereedheidskist. De belangrijkste maatregel is extensivering van de veeteelt dat betekent onder andere minder vee in onze provincie. Daarmee lossen we namelijk én de stikstofcrisis op én we verbeteren de waterkwaliteit én we gaan klimaatverandering tegen. De aanpak moet integraal werken: maatregelen die alleen de stikstofuitstoot verminderen maar de waterkwaliteit niet verbeteren, vinden wij zonde. Een voorbeeld zijn stalinnovaties. Deze hebben niet het gewenste resultaat en hebben agrariërs onnodig in financiële problemen gebracht. Ook houden ze het onhoudbare huidige systeem in stand. In laatste instantie is onteigening ook een optie.

Agrarische ondernemers kunnen bijdragen aan een goede grond, natuur en landschap, en veel van hen doen dat al in Zuid-Holland. Zij onderhouden gronden en dragen zorg voor de weidevogels. GroenLinks vindt het belangrijk dat terreinbeheer een interessant onderdeel wordt van het verdienmodel van agrarisch ondernemers. Andere kansen zien wij in zaken als zorgboerderijen en energieproductie. Regelgeving moet dit niet onnodig in de weg zitten.

GroenLinks wil ook de lokale voedsel economie stimuleren. Wij zijn een voorstander van korte voedselketens. Agrarische ondernemers verkopen daarin direct aan winkels en inwoners in de buurt. Daardoor hoeft eten minder ver vervoerd te worden, weten inwoners waar hun eten vandaan komt en ontvangt de agrariër sneller een eerlijke prijs.

Onze programmapunten

1. De provincie wil agrarisch ondernemers helpen naar een duurzaam verdienmodel of om te stoppen. Zij moeten bij de provincie terecht kunnen met vragen, en de provincie verbindt agrarisch ondernemers zodat zij van elkaar kunnen leren. Agrarisch ondernemers die willen stoppen, worden voldoende financieel gecompenseerd.
2. Natuurbeheer moet lonen en natuurbeheer moet onderdeel zijn van een gezond verdienmodel voor agrarisch ondernemers.
3. De provincie verankert de landbouwtransitie in haar omgevingsbeleid, waardoor lokale bestemmingsplannen andere verdienmodellen van agrarisch ondernemers niet belemmeren.
4. De provincie intensificeert de stimulering van initiatieven van lokale voedsel economie en korte ketens.
5. Bij het maken van de gebiedsplannen vanuit het NPLG worden circulaire en biologische agrarisch ondernemers, waarvan de ammoniakemissie al laag is, zoveel mogelijk ontzien. Grote uitstoters moeten het meest bijdragen aan de stikstofreductie.
6. De provincie zet voorwaarden in de pachtcontracten die bijdragen aan een snelle transitie naar duurzame landbouw, denk aan een verbod op gif en kunstmest.

3.3 Bodem en water

We hebben met elkaar schone lucht, een gezonde bodem en schoon water nodig. Dat is nog niet overal het geval in Zuid-Holland. GroenLinks wil dat de natuur leidend is bij keuzes in de

ruimtelijke ordening. Het waterpeil, de bodem (bijvoorbeeld zand of veen) en de aanwezige ecosystemen zijn leidend. De functie, wat we doen met het gebied, moet volgen.

Dat betekent onder meer dat we geen onnatuurlijk laag grondwaterpeil willen. Om boeren in staat te stellen te rijden met tractoren en om te waarborgen dat koeien droge poten hebben, is een laag grondwaterpeil nodig. Maar dit heeft ongewenste gevolgen. Er komen broeikasgassen vrij, cultuurhistorisch erfgoed gaat verloren en huizen verzakken. Ook kan bij een laag grondwaterpeil zout water binnenstromen - deze verzilting is slecht voor landbouw en natuur. In agrarisch gebied met een hoog grondwaterpeil passen wel andere vormen van landbouw, zoals teelt van bijvoorbeeld cranberry, blauwe bes en lisdodde.

Het agrarisch gebruik beïnvloedt ook de kwaliteit van de bodem. Kunstmest is slecht voor de kwaliteit, maar biologische landbouw levert een positieve bijdrage aan de kwaliteit van de bodem. We willen grond met gezond bodemleven dat voor de natuur en landbouw werkt en niet tegen elkaar.

Een andere bedreiging voor een schone en gezonde bodem, lucht en water zijn de zogenaamde (Potentieel) Zeer Zorgwekkende Stoffen. Dit zijn stoffen uit de industrie. Voorbeelden zijn PFAS, GenX en lood. In de omgeving van Dordrecht is er bijvoorbeeld een groot probleem met GenX. Mensen in die omgeving kunnen geen groenten eten uit hun moestuin. Dat is onacceptabel. De provincie moet hier sterk op blijven handhaven en onderzoek blijven doen naar (Potentieel) Zeer Zorgwekkende Stoffen.

Als het gaat om water, bestaan er uitdagingen in de hoeveelheid (soms te veel, soms te weinig) en de kwaliteit. GroenLinks wil maatregelen nemen om de waterhuishouding anders in te richten, zodat we beter bestand zijn tegen periodes van grote droogte, maar ook tegen extreem heftige regenbuien.

In de Kaderrichtlijn Water staat beschreven aan welke kwaliteit ons water moet voldoen. Nederland heeft zich verplicht om deze Europese richtlijn in 2027 te halen. Met de huidige inzet, halen we deze deadline niet. Sterker nog: de kwaliteit gaat achteruit. Het kost drinkwaterbedrijven meer moeite om het water te zuiveren, de natuur heeft last van het vieze water en zwemmen in open water kan gevaarlijk zijn. GroenLinks is daarom voor verbetering van waterkwaliteit. We richten ons op de bronnen van vervuiling. Ook willen we voorkomen dat stoffen, medicijnresten en chemicaliën in de riolering terechtkomen. Veel maatregelen zijn te vinden in stroomgebiedsbeheerplannen die betrekking hebben op Zuid-Holland.

Onze programmapunten

- 1.** De functie volgt waar mogelijk het waterpeil van het gebied. Er wordt gekeken welke functie gebieden kunnen krijgen met het waterpeil dat ontstaat uit duurzaam en natuurvriendelijk waterbeleid.
- 2.** De provincie neemt maatregelen om regenwater langer vast te houden, voordat het in de zee stroomt. Denk aan kronkelende kreken in plaats van rechte sloten of dichtgegooide sloten voor drassig landschap. Ook zijn meer waterbekkens een optie.
- 3.** Samen met de gemeenten ondersteunt de provincie lokale initiatieven die een betere waterhuishouding voorstaan. Inwoners worden geïnformeerd over wat zij kunnen doen aan klimaatadaptatie en waterbesparing.

- 4.** Gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen wordt uitgefaseerd tot uiterlijk 2027. Deze plannen worden onderdeel van het NPLG.
- 5.** De provincie doet alles binnen haar vermogen om de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027 te halen. Maatregelen van de stroomgebiedbeheerplannen worden samen met de waterschappen versneld uitgevoerd.
- 6.** Daar waar de volksgezondheid ernstig in gevaar is door bodemvervuiling, maakt de provincie ambitieuze plannen voor sanering, zoals bijvoorbeeld thermisch reinigen van de grond. De kosten worden zoveel als mogelijk verhaald op de vervuiler.

4. We maken Zuid-Holland toegankelijk en duurzaam bereikbaar

Hier staat GroenLinks voor

1. Het verkeer en vervoer in onze provincie worden klimaatrechtvaardig.
2. We vinden fietsers, voetgangers en het OV belangrijker dan auto's.
3. Het OV wordt uitstootvrij.
4. Onze inwoners moeten kunnen komen waar ze moeten zijn. Het OV is daarom toegankelijk en betaalbaar.
5. Alle infrastructuurprojecten zijn circulair, klimaatneutraal en duurzaam.
6. Op de plaats van Rotterdam The Hague Airport komt een groene wijk, waar mensen kunnen wonen, werken, leren en recreëren.
7. Met de auto is de provincie goed bereikbaar. Meer autowegen zijn daarom niet nodig.

4.1 Fietsers & voetgangers

Door het vlakke landschap en de korte afstanden in de provincie kan je in Zuid-Holland goed fietsen. GroenLinks wil dat de provincie investeert in goede fiets- en wandelpaden waarop voor zowel snelle als langzame fietsers plek is. Dit is een schone en gezonde manier om van huis naar werk te komen en is ook leuk om te doen. We zorgen in ieder geval dat de dorpen en steden met elkaar verbonden zijn met veilige fietspaden en fietssnelwegen waar je lekker door kunt fietsen.

Wandelen en fietsen in de natuur (recreatie) is belangrijk en moet hand in hand gaan met het versterken van de natuur. Bij alle nieuwe paden houden we zoveel mogelijk rekening met toegankelijkheid voor diverse gebruikers. Ook als je bijvoorbeeld slechtziend of slecht ter been bent, moet je hier volwaardig gebruik van kunnen maken. We zijn terughoudend in het aanleggen van nieuwe paden in natuurgebieden, vooral om de natuur haar gang te laten gaan.

Onze programmapunten

1. Bij aanleg en onderhoud van infrastructuur prioriteren we fietsers en voetgangers boven autorijders.
2. De provincie stelt voldoende geld beschikbaar om de fietsinfrastructuur in de provincie te verbeteren, onder meer door aanleg van fietssnelwegen.
3. Provinciale infrastructurele projecten worden circulair en natuurinclusief aangelegd, denk aan groene fietssnelwegen. Waar dat kan, dragen ze ook bij aan de energietransitie. Denk aan zonnepanelen op geluidsschermen.
4. Het is belangrijk dat fietsers veilig de weg op kunnen. We zorgen dat alle fietspaden veilig zijn en voorkomen zoveel mogelijk dat fietsers en auto's op dezelfde weg moeten (door aparte fietspaden aan te leggen). Verder houden we rekening met de verschillende snelheden van fietsers.
5. De provincie maakt de gemengde binnenwegen buiten de bebouwde kom verkeersluw (vooral bestemmingsverkeer) en fietsvriendelijk (bijvoorbeeld door duidelijke fietsstroken).

- 6.** We zetten de gewenste kwaliteit van fiets- en wandelpaden expliciet in de omgevingsverordening. Zo borgen we de kwaliteit van fiets- en wandelpaden.
- 7.** De provincie zet, net als de rest van Nederland, een routebureau op dat verantwoordelijk is voor beheer, onderhoud, marketing en communicatie van wandel- en fietsroutes.
- 8.** We verbeteren zwakke schakels in knooppunt- en fietsroutes. We zorgen dat deze aansluiten op de wensen en behoeftes van fietsers, en passen in de provincie-overstijgende netwerken. Daarnaast zorgen we ook voor routes voor mountainbikers, gravelbikers en wielrenners. Bij aanleg van deze routes worden meekoppelkansen benut ter verbetering van de natuurkwaliteit. Het mag in elk geval niet ten koste van de natuur gaan.
- 9.** We beschermen de fijnmazigheid van het recreatieve fiets- en wandelnetwerk en voorkomen barrièrevorming op weg, water en spoor, door op belangrijke punten en bij wegverbredingen van provinciale wegen tunnels of fietsviaducten aan te leggen. We behouden bestaande veerponten en breiden deze in aantal? uit.
- 10.** We spreiden drukte door fietsers te helpen om goede alternatieven te vinden voor de drukste plekken en momenten, bijvoorbeeld door in samenspraak met de gebruikersgroepen alternatieve routesuggesties te doen.
- 11.** We zorgen voor goede voorzieningen langs fiets- en wandelpaden. Denk hierbij aan bankjes, waterpunten, oplaadpunten en openbare toiletten.
- 12.** Fietsen en lopen van en naar natuurgebieden moet de norm zijn. Met de auto naar een natuurgebied gaan wordt beperkt.
- 13.** De provincie stimuleert het woon-werkfietsen van het eigen personeel, en draagt dit actief uit naar alle werkgevers in de provincie.
- 14.** De provincies maakt de gemengde binnenwegen buiten de bebouwde kom verkeersluw (vooral bestemmingsverkeer) en fietsvriendelijk (bijvoorbeeld door duidelijke fietsstroken).

4.2 Openbaar vervoer

We zetten in op een slim en nabij netwerk, waarin fiets, lopen, OV en auto, elkaar naadloos aanvullen. Goed en toegankelijk openbaar vervoer zorgt ervoor dat mensen fijner wonen en leven. Je hebt geen auto nodig om naar je werk te gaan, studenten kunnen snel op de campus of op school komen en je kan makkelijk een dagje naar de stad of naar het strand. In Zuid-Holland wordt een groot deel van de concessies uitgegeven door de Metropoolregio Rotterdam Den Haag - daar heeft de provincie niet zoveel over te zeggen. De provincie is wel verantwoordelijk voor het OV buiten de metropoolregio. Daarom werken we samen aan goede aansluitingen.

Het OV heeft nu grote financiële en personele problemen. De coronapandemie heeft ervoor gezorgd dat er nog steeds minder reizigers zijn, omdat mensen nog steeds veelal thuis werken. Daardoor zijn er lijnen in Dordrecht samengevoegd en zijn haltes in de Hoeksche Waard verdwenen. We gaan voor een beter OV dan voor de coronapandemie. We gaan OV-aanbieders aan de afspraken houden. Daarnaast maken we ons ook bij de landelijke overheid hard voor volwaardig OV en springen waar nodig bij. De provincie neemt haar verantwoordelijkheid als concessiehouder en eist goede arbeidsvoorwaarden voor werknemers – in nieuwe en zo mogelijk in lopende concessies.

Ook mensen met een beperking hebben recht op goed OV. Toegankelijk OV is een harde eis bij alle nieuwe aanbestedingen. Hierbij houden we in ieder geval rekening met mobiliteitsbeperkingen, audiovisuele beperkingen en analfabetisme.

De afgelopen jaren heeft GroenLinks zich in de coalitie hard gemaakt voor uitbreiding en de verduurzaming van het OV. Zo wordt het aanbieden van emissieloos OV in nieuwe aanbestedingen beloond en in 2025 verplicht. Er is een inventarisatie gedaan naar de energiebehoefte voor emissieloos busvervoer en de eerste emissieloze buslijnen rijden. We blijven dit doen en nemen deel aan initiatieven die de verdere verduurzaming van het OV helpen. We bepleiten hoogwaardige internationale treinverbindingen als alternatief voor vliegen.

Onze programmapunten

- 1.** Zuid-Holland zet zich in voor uitbreiding van het OV-netwerk. Daar waar (nog) geen dekkend OV-netwerk is, zet de provincie in op vraaggestuurd OV naar belangrijke voorzieningen en centrale OV-overstappunten. Dit wordt opgenomen in reisplanners en aangevuld met deelmobiliteit voor de zogeheten *lastmile*, het laatste stukje naar een bestemming.
- 2.** Het OV moet goedkoper worden voor inwoners die het nodig hebben, door meer steun van de provincie.
- 3.** De provincie zorgt ervoor dat de ambitie van een geheel emissieloos OV in 2030 wordt gehaald, en versnelt daar waar mogelijk. Dat vraagt onder meer voldoende laadinfrastructuur. In nieuwe OV-concessies is laadinfrastructuur onderdeel van de bredere aanbesteding. Verder bieden we ruimte aan pioniers en zetten pilots op met nieuwe vormen van energiewinning en distributie.
- 4.** GroenLinks waakt ervoor dat gecontracteerde OV-bedrijven de internationale sociale voorwaarden en social returnafspraken nakomen. Zij moeten de sociale zekerheid van al hun personeel, ook de flexibele schil, garanderen.
- 5.** De provincie zorgt voor een fysiek en digitaal toegankelijk OV. Hierbij maakt ze ook gebruik van de expertise van mensen die een beperking hebben.
- 6.** De communicatie van de vervoersbedrijven is in duidelijke taal en ook toegankelijk voor mensen die het Nederlands minder goed beheersen. Dit betreft de communicatie over de lijnen en vervoerstijden, maar ook andere communicatie, zoals de afhandeling van klachten.

4.3 Scheepvaart en Luchtvaart

Zuid-Holland is een rivierdelta waarin drie grote Europese rivieren samenkomen. Met de haven van Rotterdam hebben we de grootste en belangrijkste haven van Europa. Via rivieren en kanalen worden goederen en personen naar andere delen van het land of naar het buitenland gebracht. Meer over de Rotterdamse haven vind je in het hoofdstuk 'We gaan samenleven en samenwerken voorbij het kapitalisme'.

Veel scheepvaart is afhankelijk van fossiele brandstoffen. De verbranding van deze zeer zware brandstoffen is schadelijk voor mensen in de directe omgeving van de havens. Daarom wil GroenLinks dat binnenvaartvloot gaat varen op elektriciteit en dat er bij iedere aanlegplek gekoppeld kan worden aan walstroom.

Nog steeds zijn er schepen die varend ontgassen, terwijl dat in heel Zuid-Holland verboden is. Stoffen die vrijkomen zijn vaak kankerverwekkend. Met E-noses langs onze vaarwegen worden deze stoffen vaak wel gedetecteerd, maar het is moeilijk vast te stellen van welke boot ze afkomstig zijn. GroenLinks vindt dat de handhaving anders en beter moet.

We vinden dat er in Zuid-Holland geen plek is voor het vliegveld Rotterdam-The Hague Airport (RTHA). Het vliegveld ligt veel te dicht bij Rotterdamse huizen. Deze luchthaven zorgt voor veel geluidsoverlast en vervuiling en neemt veel ruimte in. De economische waarde van het vliegveld is beperkt, en met meer hogesnelheidstreinen vanaf Rotterdam en Den Haag kan onze provincie op een duurzame manier met de rest van Europa worden verbonden. GroenLinks Zuid-Holland wil dan ook het vliegveld sluiten, om ruimte te maken voor een groene stadswijk. Bovendien geeft sluiting de gemeenten Schiedam en Lansingerland ruimte om meer woningen te bouwen.

In het noorden van Zuid-Holland hebben we last van vluchten van en naar Schiphol. De geluidshinder en luchtvervuiling schaden de kwaliteit van de leefomgeving en natuur, waaronder Natura 2000-gebieden. De aanwezigheid van Schiphol belemmert eveneens nieuwbouw van ten minste vijfduizend woningen in het noorden van onze provincie. Krimp van Schiphol is daarom nodig.

Onze programmapunten

- 1.** Rotterdam The Hague Airport sluit uiterlijk 2030 om ruimte te maken voor een nieuwe groene woonwijk met tienduizend woningen. De provincie begint door een vergelijkende maatschappelijke kosten-batenanalyse op te stellen.
- 2.** De provincie spant zich in om de regie over RTHA naar de regio terug te halen door RTHA van zijn status als 'luchthaven van nationale betekenis' te ontdoen.
- 3.** De provincie spreekt naar het Rijk uit dat krimp van Schiphol en sluiting van RTHA de belangrijkste oplossingen zijn tegen geluidshinder, verslechtering van luchtkwaliteit, stikstofemissie en klimaatschade.
- 4.** De provincie verzet zich tegen de scheiding van maatschappelijke en commerciële geluidsruimte op RTHA.
- 5.** Bewonersorganisaties die strijden tegen luchtvaartoverlast worden serieus genomen in participatietrajecten.
- 6.** De provincie verplicht waar mogelijk walstroom voor de scheepvaart, zodat ze van elektriciteit worden voorzien na het aanmeren en geen fossiele generatoren nodig hebben.
- 7.** De binnenvaart moet schoner worden. Als provincie dragen we verder bij aan emissieloze binnenvaart, door kennisontwikkeling over en de realisatie van duurzame elektrificatie en de benodigde laadinfrastructuur.
- 8.** We gaan het varend ontgassen tegen door meer ontgassingsinstallaties te laten plaatsen en betere opsporingsmethoden voor handhaving te ontwikkelen, bijvoorbeeld met drones.
- 9.** De provincie onderzoekt waar OV over water beter kan worden aangesloten op het reguliere OV en stelt een plan op, waarmee deze aansluitingen kunnen worden verbeterd.

4.4 Wegen

Zuid-Holland heeft veel asfalt, zowel snelwegen als provinciale wegen. Uitbreiding van het wegennet lost fileproblemen niet op maar heeft juist meer files tot gevolg. Daarom wil GroenLinks geen nieuwe wegen.

Het aantal elektrische auto's op de weg stijgt snel. Het ontwikkelen van een slim, dekkend, toegankelijk en betaalbaar laadnetwerk is een belangrijke opgave met impact op het elektriciteitsnet en de openbare ruimte. De provincie moet de komende jaren de Zuid-Hollandse gemeenten zoveel mogelijk ondersteunen in het realiseren van publieke laadinfrastructuur. De nieuwe infrastructuur moet goed worden ingepast in het elektriciteitsnet.

GroenLinks wil dat de provincie de infrastructuur en het gehele areaal (bermen en groen) natuurvriendelijk onderhoudt en beheert. Hierbij denken we aan natuurvriendelijke bermen en faunapassages.

Onze programmapunten

- 1.** GroenLinks wil een andere verdeling van het verkeersbudget. Wegen krijgen nu nog een te hoog aandeel van het verkeersbudget, dit moet deels omgebogen worden naar fiets- en OV-infrastructuur.
- 2.** De provincie breidt de ondersteuning van gemeenten in de Regionale Aanpak Laadinfrastructuur Zuidwest uit. Alle publieke laadpalen worden slimme palen die het elektriciteitsnet niet overbelasten. Ook zorgen we voor laadpalen voor vrachtvervoer en meer truckparkings met elektriciteitsvoorzieningen.
- 3.** Het verkeer moet een bijdrage leveren aan de stikstofreductie. Daarom stellen wij provinciale milieuzones in rondom stikstofgevoelige Natura2000 gebieden.
- 4.** Beheer en onderhoud van wegen en omliggend areaal doen we zoveel mogelijk integraal, waarbij aandacht is voor het waarborgen en vergroten van veiligheid, fietsen, natuurvriendelijke inrichting en energieopwekking. We beperken overlast door wegwerkzaamheden te clusteren. We werken daarbij samen met andere beheerders (zoals gemeenten en waterschappen).
- 5.** We stimuleren elektrische deelmobiliteit (auto's, scooters, fietsen, bakfietsen) door, samen met regionale partners, uitvoeringsorganisaties voor Mobility as a Service op te zetten en hierin te participeren.
- 6.** Aan de rand van steden wordt het gemakkelijker over te stappen van de auto naar fiets, lopen en het OV door P+R plekken bij OV-knooppunten.

5. We zorgen voor voldoende woningen in een fijne leefomgeving

Hier staat GroenLinks voor

1. Iedereen heeft recht op een dak boven het hoofd. We moeten de wooncrisis zo snel mogelijk oplossen met passende, duurzame en betaalbare (sociale) huur- en koopwoningen voor iedere doelgroep. Van student tot oudere.
2. Er ligt grote druk op de buitenruimte in onze provincie. We willen meer natuur, duurzame energieopwekking, waterberging, sportvoorzieningen en ga zo maar door. Daarom bouwen we voornamelijk binnenstedelijk en zo min mogelijk in het groen.
3. We scheppen duidelijke kaders voor woningbouw die kansen bieden voor gemeenten en ontwikkelaars om natuurinclusief, klimaatneutraal, circulair en toekomstbestendig te bouwen.
4. We zorgen voor schone lucht, bodem en water door verduurzaming van de industrie, mobiliteit en landbouw. Minder luchtvaart zorgt voor minder geluidshinder.
5. Een gezonde buitenomgeving om te kunnen ontspannen en sporten is voor iedereen bereikbaar.

5.1 Voldoende en betaalbare woningen

Wonen is een fundamenteel recht. Iedereen heeft recht op een woning in een gezonde leefomgeving die past bij zijn of haar financiële situatie. Daarom moeten er meer sociale huurwoningen en betaalbare koop- en huurwoningen komen. Die moeten goed passen bij de grote diversiteit aan mensen in onze provincie: studenten, ouderen, alleenstaanden, families en mensen met een fysieke beperking.

De gevolgen van de wooncrisis zijn groot: het aantal daklozen stijgt schrikbarend, mensen staan jarenlang op de wachtlijst voor een sociale huurwoning en stellen belangrijke levenskeuzes uit, zoals samenwonen, kinderen en het kopen van een huis. Ook voor statushouders zijn geen woningen te vinden, waardoor het huidige asielsysteem vastloopt.

De provincie moet helpen om deze crisis op te lossen zonder verdere aantasting van waardevolle natuur en landschappen. Sterker nog, provincies krijgen van de minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening een belangrijke rol bij de woningbouwopgave. GroenLinks wil dat de Provincie vanuit een regierol heldere kaders stelt en afdwingt, over locaties en voorwaarden. Leidend is dat woningbouw omliggend groen niet aantast en toekomstbestendig is. Dat betekent: natuurinclusief, duurzaam en klimaatneutraal.

De provinciale bevoegdheid op woningbouw is in beweging. Hoe dat eruit komt te zien, is nog niet helemaal duidelijk. Daarop vooruitlopend nemen we hier onze standpunten op.

Onze programmapunten

1. We gebruiken ruimte in binnenstedelijk gebied voor de bouw van grote aantallen extra woningen. Hierbij staat een gezonde mix in de totale voorraad van koop- en huurwoningen voor de diverse doelgroepen centraal in het lage, midden- en hoge segment.

- 2.** In Zuid-Holland heeft meer dan de helft van de huishoudens recht op een sociale huurwoning. We willen dat deze inwoners er ook één kunnen krijgen – dicht bij de mensen die ze kennen en/of dicht bij hun werkplek. Nieuwe woningbouw moet het gat tussen vraag en aanbod dichten. Dat verschilt per wijk, stad en regio. Gemiddeld moet nieuwe woningbouw in de provincie Zuid-Holland voor minstens 50 procent uit sociale huur bestaan.
- 3.** De provincie ziet erop toe dat woningbouw aansluit op de werkelijke behoefte van de inwoners van de wijk en niet wordt ontwikkeld voor een gewenste bevolkingssamenstelling.
- 4.** Lokale woonvisies moeten voldoende bijdragen aan het realiseren van de regionale woonvisies. Gemeenten worden daarop aangesproken als dat niet zo is.
- 5.** Bij nieuwe woningbouwlocaties zorgt de provincie dat er toegang is tot openbaar vervoer, fietsinfrastructuur, recreatievoorzieningen en andere noodzakelijke voorzieningen.
- 6.** De huidige maximumparkeernormen voor sociale woningbouw en voor OV-locaties gaan gelden voor alle stedelijke (nieuw)bouwlocaties. De provincie neemt parkeernormen voor fietsen daarin mee, in het bijzonder op locaties met veel studentenwoningen. Zo worden woningen goedkoper en de huur lager.
- 7.** Waardevolle natuur mag niet verder worden aangetast. Er worden geen nieuwe woningen in de buurt van natuurgebieden gebouwd. Bestaande woongebieden worden natuurinclusief gemaakt.
- 8.** De kust en natuur zijn van iedereen en moeten voor alle burgers toegankelijk zijn. Dat betekent dat er geen nieuwe (recreatie)woningen worden gebouwd in de duinen of op het strand.
- 9.** De provincie helpt gemeenten bij de huisvesting en begeleiding van dak- en thuislozen. Wanneer gemeenten dit niet goed doen, grijpt de provincie in.
- 10.** De provincie ondersteunt gemeenten bij het vinden van opvang voor vluchtelingen en passende woningen voor statushouders. Deze worden eerlijk verdeeld over alle gemeenten. Wanneer gemeenten dit niet goed doen, grijpt de provincie in.
- 11.** Zuid-Holland kent veel leegstaande winkels. Het transformeren en verduurzamen van leegstaand winkelvastgoed in aanloopstraten en de realisatie van betaalbare woningen boven winkels is een kans voor aantrekkelijke en leefbare binnenstedelijke verdichting. We ondersteunen gemeenten bij de transformatie van leegstaande winkels naar woningen voor doelgroepen als starters, studenten en ouderen.
- 12.** Binnensteden horen levendig en bruisend te zijn. De provincie werkt niet mee aan de ontwikkeling van outlets, superstores en winkelcentra, die winkelend publiek weglukken.
- 13.** We ondersteunen gemeenten bij herbestemming en verduurzaming van erfgoed naar een woonfunctie in een provinciaal erfgoedbeleid en door kennis te ontsluiten. Hierbij is een belangrijke rol weggelegd voor het Erfgoedhuis.

5.2 Duurzame woningen

De gebouwde omgeving is in Nederland verantwoordelijk voor ruwweg 40 procent van het energieverbruik en de CO₂-uitstoot en 50 procent van het grondstofverbruik. GroenLinks vindt dat bestaande en nieuwe woningen duurzaam moeten zijn. Dat betekent: klimaatneutraal of -positief, klimaatadaptief, natuurinclusief en zoveel mogelijk circulair. Dit

draagt bij aan fijn wonen én aan de noodzakelijke energiebesparing en -transitie. Ook versterkt woningbouw en -renovatie zo de biodiversiteit in onze provincie.

Wij staan voor een klimaatrechtvaardig woningbouwbeleid waarbij de kwetsbare groepen in de samenleving niet oneerlijk veel worden belast. Met de stijgende energieprijzen is verduurzaming en besparing nog urgenter geworden. Door energie- en grondstofgebruik vanaf het begin mee te nemen in woningbouwprojecten hoeft duurzame en circulaire bouw over de gehele levenscyclus niet meer te kosten dan woningbouw nu kost.

We voelen en zien klimaatverandering nu al. De zomers zijn heel warm en droog en we hebben steeds vaker last van stortbuien. Dat zorgt voor hittestress en straten die blank staan. Daarom passen we de gebouwde omgeving aan, aan het veranderende klimaat - ook wel klimaatadaptatie genoemd.

Onze programmapunten

- 1.** Wooncorporaties zijn al bezig met verduurzaming, maar kunnen hulp gebruiken. We stimuleren dat zij hun woningaanbod verduurzamen, zonder dat de lasten hiervoor bij de huurder komen te liggen of dat het ten koste gaat van het aantal woningen.
- 2.** De provincie helpt samen met gemeenten woningeigenaren, die verhuren en die in hun eigen huis wonen, om hun huis te verduurzamen. De provincie ondersteunt door renteloze leningen te verstrekken en administratieve belemmeringen en keuzestress weg te nemen.
- 3.** Nieuwe woningen van woningcorporaties en projectontwikkelaars worden ten minste natuurinclusief, klimaatadaptief en klimaatneutraal. Dit dwingt de provincie af via een omgevingsverordening. Dat betekent dat we in Zuid-Holland duurzaam bouwen met weinig primaire grondstoffen, materialen hergebruiken en zoveel mogelijk biobased materialen, zoals hout en stro. De huizen die we bouwen verbruiken weinig energie en warmte.
- 4.** Zuid-Holland stimuleert circulair en biobased bouwen door actief kennis te delen, mee te doen aan netwerken als Cirkelstad en gebruik te maken van 'Het Nieuwe Normaal' bij eigen aanbestedingen.

5.3 Schone en gezonde leefomgeving

Iedereen heeft recht op een schone, groene leefomgeving.

Dat betekent dat alle inwoners van Zuid-Holland toegang moeten hebben tot groengebieden - niet alleen mensen in 'goede', groene wijken. Met natuur tussen de steden en dorpen is er ruimte voor natuurontwikkeling en ontspanning. Dit draagt bij aan het geluk van onze inwoners. Ontspannen in de buitenlucht zorgt namelijk voor plezier, beweging en rust. Met veel natuur spelen kinderen ook meer buiten. Groene stadsparken, plantsoenen, waterpartijen en (speel)ruimtes zorgen ervoor dat het fijn is om in Zuid-Holland te wonen. Deze plekken worden zoveel mogelijk met elkaar verbonden.

We willen schone lucht inademen en geen geluids- en lichtoverlast ervaren. Dat is nu niet het geval en we zien grote verschillen in gezondheid tussen diverse groepen van de bevolking. Jaarlijks overlijden er duizenden Nederlanders aan de gevolgen van vieze lucht. En veel mensen in Zuid-Holland lijden onder geluidsoverlast door verkeer en luchtvaart. Het

veroorzaakt ernstige slaap- en gezondheidsproblemen. Dat willen we veranderen voor alle inwoners in onze provincie.

GroenLinks maakt zich hard voor verbetering van de luchtkwaliteit. We willen zo snel mogelijk voldoen aan de nieuwste streefwaarden van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO). GroenLinks pleit voor beter meten en strenge handhaving. Geluidshinder door verkeer willen we aanpakken met maatregelen als geluidsschermen. Geluidshinder door vliegverkeer willen we verminderen door het aantal vluchten boven onze provincie terug te brengen.

Onze programmapunten

- 1.** We zorgen dat iedereen buiten kan sporten en bewegen, onder meer door openbare en duurzame buitensportfaciliteiten en goed verbonden natuur in en om de steden en dorpen.
- 2.** In de natuur tussen steden realiseren we voor mensen met een fysieke beperking rolstoeltoegankelijke routes voor recreatie en ontspanning met de nodige voorzieningen als gehandicaptenparkeerplaatsen, toiletten en oplaadpunten voor scootmobielen.
- 3.** De provincie werkt samen met waterschappen aan voldoende plekken waar men kan zwemmen in natuurwater.
- 4.** De provincie neemt voldoende maatregelen voor een schonere lucht. Het streven is om de nieuwe WHO-normen te halen. De luchtkwaliteit wordt op diverse plekken gemeten om luchtkwaliteitsmodellen te eiken. Deze metingen worden bij voorkeur uitgevoerd daar waar de lucht het slechtst is of waar kwetsbare natuur te lijden heeft van vervuilde lucht.
- 5.** Met het vergunningenbeleid gaat de provincie hard werk maken van de bestrijding van lichtvervuiling (bijvoorbeeld van lantaarnpalen).

6. We gaan samenleven en samenwerken voorbij het kapitalisme

GroenLinks staat voor...

1. We moeten voorbij het kapitalisme, en werken aan een sociale en duurzame maatschappij waarin natuur en mensen centraal staan. Het huidige ongeremde kapitalisme leent zich daar niet voor.
2. GroenLinks komt op voor mensen die het moeilijk hebben. We doen wat in onze macht ligt om mensen te helpen met onderdak, armoedeproblemen, werk en zorg.
3. GroenLinks komt op voor kunst, cultuur, levendige binnensteden en sport. Dit zijn belangrijke pilaren in onze samenleving.
4. Het provinciebestuur moet transparant, eerlijk en sociaal zijn zodat alle inwoners mee kunnen doen.
5. Iedereen is welkom in provincie Zuid-Holland – ook mensen die op de vlucht zijn voor oorlog en geweld.

6.1 Voorbij het kapitalisme

Zuid-Holland moet voorbij de kapitalistische economie gaan. De economie moet niet dienen om economische groei te genereren maar om al het leven nu en in de toekomst zo goed en duurzaam mogelijk maken. GroenLinks is voor een regionale, circulaire economie waarin het welzijn van natuur en mensen voorop staat en waarbij de aarde leefbaar blijft voor de verre toekomst.

Alle beleid moet op criteria van brede welvaart worden beoordeeld: maakt het de levens van Zuid-Hollanders echt beter op de korte en de lange termijn? En vragen we niet meer dan de aarde kan geven? We vinden inspiratie in moderne bewegingen zoals de donuteconomie, de degrowth-beweging, de welzijnseconomie of de gemeenschapseconomie.

GroenLinks wil dat Zuid-Holland vol inzet op een circulaire economie en dat het geld dat zij uitgeeft, maximaal ten goede komt aan een lagere ecologische footprint. In een circulaire economie is er geen afval maar is alles een grondstof. Dat betekent dat nieuwe producten gemaakt worden van resten of onderdelen van oude producten. Mede door GroenLinks zet de provincie al de eerste stappen. Als het aan GroenLinks ligt, wordt de Rotterdamse haven weer de grootste haven ter wereld: maar dan wel de grootste duurzame haven. We faseren fossiele energie uit en duurzame energie in. Rotterdam wordt de groene waterstofhub voor Noordwest-Europa. Met de haven is de provincie een ideale plek voor de circulaire maakindustrie waar ondernemers bijvoorbeeld werken aan modulaire zonnepanelen, 3D-printen en biobased alternatieven voor fossiele producten. We maken ruimte voor windturbines op de Maasvlakte en voor de kust.

Zuid-Holland wordt een steeds populairdere vakantiebestemming voor toeristen uit binnen- en buitenland. Toerisme moet op een duurzame manier plaatsvinden en mag niet ten koste gaan van de leefomgeving en de natuur.

Onze programmapunten

- 1.** De provincie herzielt de economische groeiagenda en stuurt op brede welvaart. Een doel van 12 procent groei van het bruto binnenlands product van de provincie is niet meer van deze tijd en past niet binnen de duurzame doelen van Zuid-Holland.
- 2.** De provincie ondersteunt en bevordert initiatieven die bijdragen aan het hergebruik van materialen. Zo kan de (maak)industrie in Zuid-Holland in transitie naar duurzame circulaire productie. De Rotterdamse haven wordt getransformeerd tot een knooppunt van circulaire grondstoffen.
- 3.** Het inkoopbeleid van de provincie moet maatschappelijk verantwoord zijn: circulair, klimaatneutraal en met respect voor mensenrechten in binnen- en buitenland. De catering is biologisch en veganistisch.
- 4.** De provincie stimuleert toerisme alleen als het duurzaam is en niet ten koste gaat van de leefbaarheid en natuur.
- 5.** InnovationQuarter is de regionale ontwikkelingsmaatschappij van de provincie die bedrijven helpt met innovatie en het verkrijgen van investeringen. Zij neemt in haar toetsingsbeleid op, dat zij alleen innovaties ondersteunt als die duurzaam een oplossing bieden voor maatschappelijke uitdagingen. De focus verschuift van startups naar het midden- en kleinbedrijf (mkb). Het mkb heeft grote financieringsuitdagingen en neemt over het algemeen een belangrijke plek in de lokale economie in.

6.2 Maatschappij die werkt voor iedereen

Zuid-Holland moet voor iedereen een fijn en veilig thuis zijn en iedereen moet mee kunnen doen. Zuid-Holland kent helaas momenteel veel armoede en ongelijkheid. Fundamentele oplossingen liggen bij het Rijk, maar de provincie kan wel wat van de pijn van slecht nationaal beleid verzachten. Dat vraagt dat de provincie beleid moet toetsen op het effect op de ongelijkheid in de provincie. Beleid dat de ongelijkheid tussen inwoners vergroot, herzielt de provincie.

De jeugdzorg verdient onze bijzondere aandacht. Waar de provincie kan helpen met coördinatie, kennisdeling of ondersteuning van de gemeenten moet de provincie dat direct doen. Datzelfde geldt bij armoedebelief en schuldhulpverlening.

In Zuid-Holland hebben we in 2020 het 'Human Capital Akkoord' ondertekend om mensen te helpen met bijscholen, ondersteuning en werk vinden. GroenLinks wil blijven inzetten op dit soort projecten. Bijzondere aandacht is nodig voor omscholing naar beroepen die nodig zijn om energietransitie realiseren. De provincie zorgt ervoor dat het banenbeleid gericht is op maatschappelijk waardevolle beroepen. Denk hierbij aan (elektro-)techniek, de zorg en het onderwijs.

Onze programmapunten

- 1.** De provincie toetst alle nieuwe beleid op het effect op de ongelijkheid in de provincie. Er komt geen beleid dat de ongelijkheid tussen inwoners vergroot.
- 2.** De provincie ondersteunt gemeenten bij hun armoede- en schuldhulpverleningsbeleid en de jeugdzorg, bijvoorbeeld door kennisdeling te organiseren.

3. De provincie stimuleert bij- en herscholingsinitiatieven, met een focus op maatschappelijk relevante banen zoals techniek, zorg en onderwijs.

6.3 Cultuur en gezondheid

Kunst, cultuur en sport hebben een grote maatschappelijke waarde en zorgen voor verbinding. Het is belangrijk dat dit voor iedereen toegankelijk is - los van leeftijd, opleiding, inkomen of woonplaats.

Met name in kleine gemeenten is het moeilijk om goede culturele voorzieningen te ontwikkelen en te onderhouden. De diversiteit en toegankelijkheid komen daardoor in gevaar. GroenLinks wil dat de provincie ervoor zorgt dat overal in Zuid-Holland culturele functies als bibliotheken, cultuureducatie en de ondersteuning van de amateurkunst op niveau blijven.

Het Zuid-Hollandse erfgoed moeten we waarderen en beschermen. Ons cultureel en natuurlijk erfgoed dragen bij aan een mooiere provincie en brengen mensen samen. Daarom wil GroenLinks een provinciaal integraal erfgoedbeleid dat de verbinding legt met andere opgaven zoals verduurzaming. Daarnaast wil GroenLinks organisaties ondersteunen bij het vinden van nieuwe vrijwilligers en gemeenten helpen via het Steunpunt Monumenten, Cultuurlandschap en Archeologie. We zetten in op netwerkvorming en samenwerking, onder andere met Rijk en gemeenten.

Bewegen is goed voor de gezondheid en is leuk. In de provincie zijn er veel kansen om buiten te bewegen en sporten. Het is belangrijk dat de provincie blijft investeren in wandel-, fiets- en ruiterspaden. Zie daarover meer in het hoofdstuk Bereikbaarheid.

Onze programmapunten

1. De provincie zet zich in voor een goede spreiding van het culturele aanbod in Zuid-Holland.
2. De provincie gaat met gemeenten in overleg om ook buiten de grote steden culturele broedplaatsen te stimuleren.
3. De provincie investeert in nauwe samenwerking met gemeenten in het jeugdcultuurfonds en het jeugdsportfonds. De provincie vraagt aandacht bij gemeenten voor betere ondersteuning van cultuureducatieprogramma's.
4. GroenLinks wil in heel Zuid-Holland een sterk netwerk van bibliotheken en culturele locaties. We investeren in kennisuitwisseling en gezamenlijke activiteiten. Kleinere gemeenten met beperkt aanbod krijgen hierin extra aandacht.
5. De provincie zet zich in om cultureel erfgoed en monumenten te behouden, te ontwikkelen en te herbestemmen met oog voor duurzaamheid en toegankelijkheid.

6.4 Een overheid die er is voor mensen, het Openbaar bestuur

GroenLinks wil een rechtvaardige overheid. We eisen zorgvuldigheid, inspraak en dienstbaarheid en een overheid in dienst van alle burgers. Om burgers de ruimte te geven actief te zijn, is verandering in het provinciaal bestuur nodig. Voor een menselijke maat moet de overheid luisteren en welzijn van burgers nu en in de toekomst prioriteren.

Veel Zuid-Hollanders zetten zich in voor een groenere en socialere provincie. Zij houden lokale voorzieningen en verenigingen draaiende. Zij worden niet altijd gezien of gehoord door bestuurders en ambtenaren. Inspraak wordt nog te vaak gezien als een verplichting en niet als een mogelijkheid om beleid beter te maken. GroenLinks heeft met het instellen van een burgerberaad de afgelopen periode voor elkaar gekregen dat inwoners mee kunnen praten over beleid in de provincie.

Ook op het gebied van transparantie heeft GroenLinks afgelopen periode veel bereikt. Zo is er een team binnen de provincie aangesteld dat zich hiermee bezighoudt. GroenLinks wil dat de provincie op ieder vlak een voorbeeld is voor burgers, organisaties, bedrijven.

Een goed functionerende democratie heeft actieve regionale en lokale media nodig. Ook lokaal informeren nieuwsvoorzieningen burgers, controleren media bestuurders, hun adviseurs en belangen en worden maatschappelijke kwesties in het politieke en maatschappelijke debat door journalisten geagendeerd.

Digitalisering mag niet leiden tot aantasting van onze privacy. De provincie moet voorop lopen in de beveiliging van persoonsgegevens en sneller openheid geven over welke data zij beheert.

Onze programmapunten

- 1.** De provincie stelt een ombudsdienst aan voor toekomstige generaties, die ervoor zorgt dat het beleid van de provincie bijdraagt aan het welzijn van de burgers van nu, en de burgers van de toekomst.
- 2.** Open data worden de norm bij de provincie, zodat inwoners zelf kunnen zien wat de provincie doet en innovatieve oplossingen kunnen aandragen.
- 3.** We beperken externe inhuur van personeel waar mogelijk, dit in het kader van verantwoord werkgeverschap en het bevorderen van deskundigheid van de overheid. Arbeidskrachten zoals schoonmakers komen weer in dienst van de provincie.
- 4.** Regionale en lokale media krijgen financiële steun om hun belangrijke democratische taak in onafhankelijkheid te kunnen blijven vervullen.
- 5.** Privacy is een groot goed en de provincie moet data van en over haar inwoners met de grootst mogelijke zorgvuldigheid en vertrouwelijkheid behandelen. De beveiliging van de provincie wordt doorgelicht en waar nodig versterkt.
- 6.** De provincie maakt een openbaar algoritmeregister en een openbaar sensorenregister. Hierin staan alle algoritmes en sensoren in de openbare ruimte die de provincie gebruikt.
- 7.** Het lokale bestuur in gemeenten moet dichtbij inwoners staan. Verwaarlozing van gemeentelijke taken, verslechtering van sociale voorzieningen en het ontwijken van verantwoordelijkheden in de regio zijn redenen voor gemeentelijke herindeling. De provincie staat ervoor dat burgers tijdig betrokken worden bij besluitvorming om zo begrip en draagvlak te creëren.
- 8.** De provincie maakt een lobbyregister waarin zichtbaar wordt gemaakt welke partijen en personen bij de provincie hebben gelobbyd.

6.5 Inclusiviteit

GroenLinks wil dat iedereen zichzelf kan zijn, ongeacht afkomst, seksuele oriëntatie, genderidentiteit, religie lichamelijke- en verstandelijke beperkingen of neurodiversiteit. Racisme en discriminatie zijn nog te wijdverbreid en dat is onacceptabel. Een inclusief Zuid-Holland vraagt ook om een diverse en inclusieve overheid. Daarmee krijg je inclusiever en beter beleid.

De provincie moet consequent van zich laten horen als er ergens in Zuid-Holland discriminatie of uitsluiting plaatsvindt. Er wordt niet samengewerkt met instellingen of bedrijven waar racisme of discriminatie plaatsvindt. De eigen organisatie staat open voor iedereen. De provincie streeft naar een veilige omgeving waar eenieder de vrijheid heeft zichzelf te zijn en waar iedereen zich vrij kan bewegen.

De provincie maakt zich er hard voor om de positie van de LHBTIQ+-gemeenschap te verbeteren. GroenLinks heeft eerder het initiatief genomen om van de provincie een Regenboogprovincie te maken. Dit willen we de komende jaren samen met gemeenten verder uitbouwen om de acceptatie van LHBTIQ+'ers te vergroten.

Mensen die vluchten voor oorlog, geweld en vervolging, zijn welkom in onze provincie. Vluchtelingen maken deel uit van de Zuid-Hollandse samenleving en doen vanaf dag één mee.

Onze programmapunten

- 1.** De provincie tolereert geen racisme, discriminatie en uitsluiting. Bedrijven waarvan bekend is dat zij stelselmatig discrimineren, bijvoorbeeld bij het aannameproces of het uitkeren van beloningen, worden uitgesloten van provinciale opdrachten.
- 2.** De provincie werkt structureel aan diversiteit en inclusiviteit. Het nut van diversiteit wordt integraal onderdeel van de organisatie, en komt ook terug in een divers personeelsbestand en in het personeelsbeleid.
- 3.** Het diversiteitsbeleid wordt in samenspraak met deskundige belangenorganisaties opgesteld. De provincie investeert in de mogelijkheden voor groepen in kwetsbare posities om zich te laten horen.
- 4.** De status van Regenboogprovincie wordt verder uitgewerkt in samenwerking met belangenorganisaties van LHBTIQ+'ers.
- 5.** De provincie zorgt voor het delen van expertise en het aanjagen van vernieuwing op de verschillende diversiteitsdossiers door regelmatig bijeenkomsten te organiseren met gemeenten. Hierbij worden ook belangenorganisaties aangesloten om banden tussen de verantwoordelijke bestuurders en deze organisaties te versterken.
- 6.** De provincie verbetert sociale veiligheid: iedereen moet zich veilig voelen om 's avonds laat of alleen op stap te gaan.
- 7.** De registratie van m/v wordt van formulieren verwijderd waar dit wettelijk mogelijk is.
- 8.** De provincie spant zich in om de namen van tunnels, bruggen, pleinen en straten die verwijzen naar personen met een belast verleden te veranderen. Ook spant de provincie zich in om meer straatnamen te creëren die verwijzen naar vrouwen en mensen van kleur.
- 9.** De provincie geeft financiële steun aan de Meldpunten Discriminatie in de provincie.
- 10.** De provincie zet zich in om voldoende asielzoekerscentra te realiseren en stimuleert inwoners tot eigen initiatieven met betrekking tot de opvang van vluchtelingen.

GroenLinks wil dat er vanaf het begin van de asielpprocedure aandacht is voor het leren van de taal, het volgen van opleidingen en/of het vinden van werk.

- 11.** De provincie zorgt ervoor dat het VN-verdrag Handicap over de toegankelijkheid wordt nageleefd bij het ontwerpen en onderhouden van openbare gebouwen, buitenruimte en openbaar vervoer. Al het provinciaal vastgoed in Zuid-Holland wordt toegankelijk voor mensen met een beperking of een hulpmiddel. Ook door de provincie georganiseerde activiteiten worden volgens het VN-akkoord ingericht.
- 12.** De provincie stuurt aan op het in kaart brengen van problemen betreffende toegankelijkheid in publieke ruimtes en gebieden. Aan de hand van deze informatie zal een (informatie)programma worden opgesteld waar onder andere 'quick wins' voor eigenaren van publieke ruimtes worden opgenomen ten behoeve van de verbetering van de toegankelijkheid.

6.6 Financieren van onze ambities

Alles wat GroenLinks in de provincie wil bereiken, kost geld. In de uitgaven zullen keuzes moeten worden gemaakt. GroenLinks wil het onderzoek voortzetten naar de structurele uitgaven van provincie en realiseren dat deze uitgaven structureel gedekt zijn met inkomsten.

Als er onvoldoende dekking is voor gewenste uitgaven, pleit GroenLinks voor het verhogen van de provinciale opcenten bij de motorrijtuigenbelasting. Ook wil GroenLinks onderzoeken of de afschrijvingstermijn van wegen en kunstwerken (bruggen, viaducten en tunnels) verlengd kan worden zodat middelen vrijvallen en de provincie meer kan investeren in een eerlijke en duurzame toekomst.

Onze programmapunten

- 1.** We stoppen met investeren in en het subsidiëren van in fossiele productie en mobiliteit.
- 2.** Bij een verhoging van de provinciale opcenten bij de motorrijtuigenbelasting, geldt een uitzondering voor elektrische, hybride en zeer zuinige auto's.
- 3.** De (meerjaren)begroting moet sluitend zijn en uitgaven moeten jaarlijks worden geïndexeerd.
- 4.** Incidentele middelen geven ruimte zijn voor pilots en experimenten.
- 5.** Nieuw beleid wordt mede bekostigd door verouderd beleid te stoppen.